УДК 811.11’367.3

Н.П. Киселюк,
аспірант
(Волинський державний університет)

ВИРАЖЕННЯ ЕМОЦІЇ "РАДІСТЬ" У РІЗНИХ КОМУНІКАТИВНИХ ТИПАХ РЕЧЕНЬ

В статті йдеться про вираження емоції "радість" синтаксичними засобами. Розглянуто різні комунікативні типи емотивних речень зі значенням "радість". Стверджується, що найінтенсивніше дана емоція виражається у власне окличних реченнях.

Вивчення засобів вираження емоційного значення є однією з актуальних проблем сучасного мовознавства. Зростаючий інтерес до цієї проблеми з боку вітчизняних та зарубіжних учених і відносно швидке накопичення конкретних знань у цій сфері викликають необхідність вивчення мовних засобів вираження емоційного значення в мовленні. Незважаючи на те, що в літературі зустрічається точка зору, яка повністю ігнорує емоції при дослідженні функціонування мови [1], більшість учених схильні розглядати емоційність як частину спільної задачі опису системи мови, оскільки виразові засоби взаємозумовлюють один одного і завдяки взаємозв’язку вони утворюють систему [2: 39].

Засобами вираження емоційного значення займалася, зокрема Е.А. Нушикян, досліджуючи співвідношення лексичних та інтонаційних засобів. Але особливу увагу дослідниця приділила інтонації емоційного мовлення. Мета нашого дослідження – з’ясувати, як емоція "радість" передається за допомогою синтаксичних засобів і в яких типах речень вона себе проявляє. Для цього ми досліджували діалогічне мовлення, представлене у творах сучасних англійських письменників, що дозволило нам виявити основні синтаксичні структури, в яких виражається емоція "радість".

Вивчення емотивного синтаксису з погляду функціонального типу висловлювання показує, що емоція "радість" може бути реалізована в будь-якому комунікативному типі, хоча найчастіше зустрічається в окличних реченнях, що цілком природно, оскільки основне завдання цьоготипу речення – виражати емоції. Отже, окличними можуть бути будь-які речення, що виражають високий ступінь емотивної насиченості. З цієї причини деякі дослідники не відносять окличні речення до самостійного комунікативного типу. Е.А. Нушикян розрізняє власне окличні та невласне окличні речення [3: 36]. Власне окличні речення мають специфічну структуру, наприклад: What + n! That + n! How + adj + n(prn) + Verb тощо. Проте такі синтаксичні моделі лише сигналізують про емоційне забарвлення речення. Для того, щоб вони виражали радість, а не іншу емоцію, їх слід заповнити відповідною емотивною лексикою з семою joy:

1) "Great heavens!" my father cried. "What a wonderful thought! What a beautiful idea! We’ll give a dinner in their honor!" [4: 195]. (What + n!).

2) "Go America! That’s great grassroots speech, Francy. We need you on TV saying that." [5: 184). (That + n!).

3) "Good idea," she said…

"That’s wonderful," he praised. [5: 199]. (That + adj!).

4) Gwerath gazed at them longingly. "Oh cousin, how fortunate you are. I should always be happy if I had something so important live for!" [6: 134]. (How + adj + n(prn) + Verb).

5) "It’s too many!" I said

"It’s beautiful!"he cried. [4: 147]. (It + adj!).

До власне окличних речень, у яких виражена емоція "радість", належать і ті речення, які використовують готові штампи і вигуки типу Great!, Bravo!, My God!, Splendid! та інші. Наприклад:

6) "Bravo!" said Dad. [7: 151].

7) "Yes!" Matt shouted as he ran over to Jesse. "Amazing throw!" [8: 15].

8) "Great idea!" said David, pushing his glasses back up the bridge of his nose. [9: 60].

9) "Excellent! Excellent!" cried Mr. Parker. [10: 50].

10) "Fantastic," the doctor said again. "Absolutely fantastic!" [4: 165].

11) "Gippee! We can unpack now – here’s a gift of ten thousand dollars!" [11: 146].

12) "What do you know, I got a letter today informing me I’m on the short list for a MacArthur."

"My God, Jake, that’s fantastic!" [12: 177].

13) "Splendid!" cried the dean, "That’s exactly what I needed to hear." [12: 195].

Як видно з вищенаведених прикладів, більшість вигуків, а також вигукових слів містять оцінний компонент позитивної оцінки. Такий тісний зв’язок емотивності та оцінності у слові завдячує тому, що емоція та оцінка беруть однакову участь в актах відображення і пізнання, представляючи в них вираження суб’єктивної сторони результатів, які оцінюють ставлення відображуючого суб’єкта до відображуваних об’єктів та їх властивостей [13: 104]. Емотивні компоненти радості, які беруть участь у комунікації, релевантні для її успішного та адекватного здійснення, оскільки вони здійснюють семантичне представництво оцінюючих ставлень людей до об’єктів відображення.

До невласне окличних речень Е.А. Нушикян відносить речення основних трьох комунікативних типів – питальні, розповідні та спонукальні, які стають окличними в певному контексті завдяки тому, що виражають високий ступінь емоції [3: 36]. Наші дослідження показують, що радість може бути реалізована в будь-якому з цих комунікативних типів. Наприклад:

14) Janine nodded. "What happened tonight was exciting."

"Yeah!"

"I’m glad you let me come in and talk". [7: 144], (розповідне речення).

15) – I'm glad that you seem to have forgotten what it was. Glad for you!" [14: 191], (розповідне речення).

16) "Only think of it, Mary." he cried. "To have him with us at last! And two of his friends joining him tomorrow!" [10: 80], (спонукальне речення).

17) "Have a good time. I'll miss you!" he shouted, fairly bursting with happiness and exploding with laughter. "Bon voyage!" [11: 72], (спонукальне речення).

18) "Why indeed?" Cried Charlotte; and spoke with such warmth that Reginald, turning to his friend, cried triumphantly.

"There, what did I say, Henry? I told you Miss Heywood would see everything the same as we do." [10: 80], (питальне речення).

19) "Mon dieu!" Lily said. "Can this be so? Could this be magic?" [15: 183], (питальне речення).

Як видно з вищенаведених прикладів, рівень емоційної насиченості в розповідних реченнях набагато нижчий, ніж у реченнях інших типів. Це зумовлено тим, що в розповідних реченнях мовець не стільки виражає радість, скільки повідомляє про неї, описуючи свій емоційний стан, а, як стверджує В.І. Шаховський, вираження емоцій та їхній опис здійснюється різними групами лексики [13: 100]. При цьому лексика, яка позначає емоції, не є емотивною, вона індикативна, логіко-предметна: "glad", "happy", "excited" тощо; все це – лише позначення радісного емотивного стану, тут немає "заряджаючого" компонента. Таким чином, радість, представлена в розповідних реченнях за допомогою описової лексики, являє собою не безпосередньо емоцію, а лише думку про неї, тоді як радість, виражена у власне окличних реченнях, за допомогою емотивів, є мовною маніфестацією цієї емоції.

Щодо питальних речень, то для вираження радості здебільшого використовуються риторичні питання, які за своєю формально-граматичною структурою збігаються з будь-яким типом питання, але цілком відрізняються від нього за змістом, оскільки не вимагають відповіді співрозмовника. Таким чином, вони знаходяться на межі двох комунікативних типів речень – питального та розповідного, на що вказує М.Я. Блох [16: 265].

На відміну від інших емоцій, таких, як гнів, роздратування, страх, відчай, для вираження радості спонукальні речення вживаються відносно рідко. Очевидно, це пов'язано зі специфікою такої емоції, яка більше орієнтована на експресію, ніж на спонукання до дій.

Інтонацію живого мовлення додають висловлюванню номінативні речення. Номінативними вважаються одноядерні речення, основою яких є єдиний ядерний компонент, виражений іменником [17: 141]. Смислові та емоційні відтінки номінативних речень зумовлюються, в основному, лексико-граматичним значенням компонентів, які їх утворюють, та контекстом. Зазначимо також, що за допомогою номінативних речень емоцію "радість" можна як описати, так і виразити, наповнюючи синтаксичні структури відповідною емотивно забарвленою лексикою. Наприклад:

20) "Civilization, civilization indeed!" cried Mr. Parker, delighted. [10: 22].

21) Betty!! Her name was Betty and he was going to see if he could see her. He pushed his bicycle downhill, into the wind. Clicking into middle gear, shouting back at the hollow blasting wind all his flattened breath. Betty Dalton! It had been very difficult to discover her name. [14: 107].

22) Victory. She rode faster. By the time she parked her bicycle in the carport she was breathless. [5: 221].

У прикладах 20 та 21 інтенсивність вираження радості досягається за допомогою повтору – одного із синтаксичних засобів інтенсифікації висловлювань [18: 98].

Таким чином, емоція "радість" може бути реалізована в будь-якому комунікативному типі речення. Найяскравіше вона представлена у власне окличних реченнях, які мають таку структуру: What + A! That + adj! How + adj! It's + adj!, а також використовують готові штампи та вигуки. У розповідних реченнях, порівняно з іншими комунікативними типами, рівень емоційної насиченості менший. Перспективою подальшого дослідження є вивчення вигуків, які використовуються у власне окличних реченнях для вираження радості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Колшанский Г.В. Паралинвистика. – М.: Наука, 1974. – 81 с.
2. Балли Ш. Французская стилистика. – М.: Изд-во иностр. лит., 1961. – 395 с.
3. Нушикян Э.А. Типология интонации эмоциональной речи. – Киев-Одесса: – Вища школа, 1986. – 160 с.
4. Dahl R. Danny The Champion of the World. – N.Y.: Puffin Books, 1988. – 197 p.
5. Covington V. Gathering Home. – N.Y.: Penguin Books, 1990. – 240 p.
6. Harris G. the Children of the Wind, – L.: Macmillan, 1984. – 196 p.
7. Martin A. Claudia and the Phantom Phone Calls. – N.Y.: An Apple Paperback, 1986. – 154 p.
8. Halecroft D. Blindside Blitz. – N. Y.: Puffin Books, 1991. – 118 p.
9. Gonick J. Mostly True Confessions. – N.Y.: Penguin Books, 1983. – 203 p.
10. Austen J. Sanditon. – N. Y.: A Signet Book. – 1976, 313 p.
11. Pene Du Bois W. Peter Graves. – N. Y.: Puffin Books. – 1991, 168 p.
12. Bernaus A. Professor Romeo. – N.Y.: Penguin Books, 1990. – 277 p.
13. Шаховський В.И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка. – Воронеж: Из-во Воронеж. ун-та, 1987. – 192 с.
14. Bragg M. For Want of a Nail. – L.: Coronet Books, 1965. – 272 p.
15. Barthelme F. Natural Selection. – N.Y.: Penguin Books, 1990. – 212 p.
16. Блох М.Я. Теоретическая грамматика английского языка. – М.: Высш. шк., 1983. – 383 с.
17. Мороховский А.Н., Воробьова О.П., Лихошерст Н.И., Тимошенко З.В. Стилистика английского языка. – К.: Выща школа, 1991. – 270 с.
18. Туранский И.И. Семантическая категория интенсивности в английском языке. – М.: Высш. шк., 1990. – 173 с.

Матеріал надійшов до редакції 14.04.2006 р.

Киселюк Н.П. Выражение эмоции "радость" в различных коммуникативных типах предложений.

В статье речь идет о выражении эмоции "радость" с помощью синтаксических средств. Рассмотрены различные коммуникативные типы эмотивных предложений со значением "радость". Доказывается, что наиболее интенсивно данная эмоция выражена в собственно восклицательных предложениях..

Kyselyuk N.P. Expression of the emotion "joy" in different communicative types of sentences.

The article deals with the expression of the emotion "joy" by syntactic means of communication. Different communicative types of emotive sentences with the meaning of "joy" are distinguished. It is proved that this emotion is expressed most intensively in the proper exclamatory sentences.